

Категорія справи № 205/1621/18: Цивільні справи (з 01.01.2019); Справи позовного провадження; Справи у спорах, що виникають із сімейних відносин, з них.

Надіслано судом: не визначено. Зареєстровано: 12.11.2021. Оприлюднено: 15.11.2021.

Дата набрання законної сили: 03.11.2021

Номер судового провадження: 61-7830ск21

Верховний
Суд

Постанова

Іменем України

03 листопада 2021 року

м. Київ

справа № 205/1621/18

провадження № 61-7830св21

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду:

головуючого - Луспеника Д. Д.,

суддів: Гулька Б. І., Коломієць Г. В. (суддя-доповідач), Лідовця Р. А., Черняк Ю. В.,

учасники справи:

позивач за первісним позовом та відповідач за зустрічним позовом - ОСОБА_1 ,

відповідач за первісним позовом та позивач за зустрічним позовом - ОСОБА_2 ,

третя особа - Управління - служба у справах дітей Новокодацької районної у місті Дніпрі ради,

розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 , подану адвокатом Деміновим Олегом Ігоровичем, на постанову Дніпровського апеляційного суду від 16 березня 2021 року, прийняту у складі колегії суддів: Купенко Т. Р., Демченко Е. Л., Макарова М. О.,

ВСТАНОВИВ:

Описова частина

Короткий зміст позовної заяви

У березні 2018 року ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до ОСОБА_2 про визначення місця проживання дітей.

Позовна заява ОСОБА_1 мотивована тим, що він та відповідачка є батьками малолітніх дітей: ОСОБА_3 , ІНФОРМАЦІЯ_1 , та ОСОБА_4 , ІНФОРМАЦІЯ_2 . Місце проживання сторін зареєстровано у кімнатах № АДРЕСА_1 . З 29 січня 2018 року між сторонами припинено шлюбні відносини. Відповідачка залишила місце проживання, а діти залишилися проживати з ним у кімнаті АДРЕСА_2 .

04 лютого 2018 року ОСОБА_2 повернулася та стала мешкати у кімнаті АДРЕСА_3 . Згідно з актами обстеження умов проживання, складеними Управлінням - службою у справах дітей Новокодацької районної у м. Дніпрі ради зафіксовано, що у кімнаті № НОМЕР_2 створені сприятливі умови для проживання дітей, а кімната № НОМЕР_1 , де мешкає ОСОБА_2 , таких умов немає. Вказував на те, що працює, має стабільний дохід, діти відвідують дитячий садок, він забезпечує дітей продуктами харчування, займається домашнім господарством. Водночас, ОСОБА_2 дітьми не цікавиться та має намір створити іншу сім'ю, у зв'язку з чим він вважає доцільним визначити місце проживання дітей разом із ним, що буде відповідати їхнім інтересам.

З урахуванням зазначеного, ОСОБА_1 просив визначити місце проживання малолітніх дітей: ОСОБА_3 , ІНФОРМАЦІЯ_1 , та ОСОБА_4 , ІНФОРМАЦІЯ_2 , із ним - батьком дітей ОСОБА_1 , за місцем його проживання та реєстрації у кімнатах АДРЕСА_1 .

У квітні 2018 року ОСОБА_2 звернулася до суду із зустрічним позовом до ОСОБА_1 , у якому просила визначити місце проживання малолітніх дітей: ОСОБА_3 , ІНФОРМАЦІЯ_1 , та ОСОБА_4 , ІНФОРМАЦІЯ_2 , з нею - матір'ю дітей ОСОБА_2 , за місцем її проживання та реєстрації кімнатах № АДРЕСА_1 .

Зустрічна позовна заява ОСОБА_2 мотивована тим, що з 30 січня 2015 року вона перебувала у зареєстрованому шлюбі з ОСОБА_1 , у якому мають двох дітей: ОСОБА_3 , ІНФОРМАЦІЯ_1 , та ОСОБА_4 , ІНФОРМАЦІЯ_2 .

Вказувала на те, що вона з ОСОБА_1 та дітьми проживали у кімнаті АДРЕСА_2 , а кімнату АДРЕСА_4 здавали в оренду. Після сімейного конфлікту у лютому 2018 року вона вимушена була переїхати з дітьми у кімнату № НОМЕР_1 . Зазначала, що вона працює, має стабільний дохід, за місцем роботи характеризується позитивно, виконує свої обов'язки як матір дітей.

Вважала, що діти мають проживати з нею, оскільки вона є їхньою матір'ю, у неї створені належні умови для проживання та виховання дітей, а ОСОБА_1 не вказав жодних виняткових обставин, які б давали підстави для розлучення дітей із нею.

Крім того, ОСОБА_1 зловживав спиртними напоями, у зв'язку з чим йому призначалось лікування від алкогольної залежності.

Протокольною ухвалою Ленінського районного суду м. Дніпропетровська від 03 травня 2018 року зустрічний позов ОСОБА_2 об'єднаний в одне провадження з позовом ОСОБА_1.

Короткий зміст судових рішень

Рішенням Ленінського районного суду м. Дніпропетровська від 04 квітня 2019 року, залишеним без змін постановою Дніпровського апеляційного суду від 26 листопада 2019 року, позов ОСОБА_1 задоволено.

Визначено місце проживання дітей: ОСОБА_3, ІНФОРМАЦІЯ_1, та ОСОБА_4, ІНФОРМАЦІЯ_2, разом із батьком ОСОБА_1 за місцем його проживання по АДРЕСА_5.

У задоволенні зустрічного позову ОСОБА_2 відмовлено.

Вирішено питання про розподіл судових витрат.

Задовольняючи позовні вимоги ОСОБА_1 та відмовляючи у задоволенні зустрічних позовних вимог ОСОБА_2, суд першої інстанції, з висновком якого погодився суд апеляційної інстанції, враховуючи ставлення батька до дітей, який належним чином виконує свої батьківські обов'язки, наявність облаштованого житлового приміщення для дітей, позитивну характеристику батька, його участь у вихованні і навчанні дітей, наявність заробітку, що дозволяє забезпечувати дітей, а також звичний уклад життя дітей, який склався з дня їх народження та, виходячи із найкращих інтересів дітей, дійшов висновку про визначення місця проживання дітей разом із батьком.

Постановою Верховного Суду від 08 квітня 2020 року касаційну скаргу ОСОБА_2 задоволено частково, постанову Дніпровського апеляційного суду від 26 листопада 2019 року скасовано, справу передано на новий розгляд до суду апеляційної інстанції (провадження № 61-23366св19).

Постановою Дніпровського апеляційного суду від 16 березня 2021 року апеляційну скаргу ОСОБА_2 задоволено, рішення Ленінського районного суду м. Дніпропетровська від 04 квітня 2019 року скасовано. Позов ОСОБА_2 задоволено.

Визначено місце проживання дітей ОСОБА_3, ІНФОРМАЦІЯ_1, та ОСОБА_4, ІНФОРМАЦІЯ_2, разом з матір'ю ОСОБА_2 за місцем її проживання у квартирі АДРЕСА_6.

У задоволенні позовних вимог ОСОБА_1 відмовлено.

Скасовуючи рішення суду першої інстанції, задовольняючи позовні вимоги ОСОБА_2 та відмовляючи у задоволенні позовних вимог ОСОБА_1, апеляційний суд, установивши, що батько і мати створили належні умови для виховання та розвитку дітей, обоє приділяють увагу, підтримують та люблять малолітніх дітей, враховуючи те, що при проживанні дітей разом з батьком їх особисте спілкування з матір'ю носить нерегулярний характер, тоді як ОСОБА_2 не чинить перешкод у спілкуванні дітей з батьком, та виходячи із найкращих інтересів дітей дійшов висновку про визначення місця проживання малолітніх ОСОБА_4 та ОСОБА_3 разом з матір'ю за адресою її фактичного проживання, оскільки порушення позитивних взаємовідносин дітей з матір'ю можуть мати негативний вплив на подальший розвиток дітей.

Короткий зміст вимог касаційної скарги та її доводів

У квітні 2021 року ОСОБА_1 в особі адвоката Демінова О. І. подав до Верховного Суду касаційну скаргу, в якій, посилаючись на неправильне застосування норм матеріального права та порушення норм процесуального права, просив скасувати постанову апеляційного суду, справу направити на новий розгляд до суду апеляційної інстанції.

Касаційна скарга ОСОБА_1 мотивована тим, що суд апеляційної інстанції, визначаючи місце проживання дітей разом з матір'ю, не врахував висновок органу опіки та піклування Новокодацької у м. Дніпрі ради від 13 квітня 2018 року, відповідно до якого місце проживання дітей визначено з батьком. Також апеляційний суд не врахував наявність рішення

Виконавчого комітету Новокодацької районної у місті Дніпрі ради від 25 лютого 2020 року про участь матері у вихованні дітей та ту обставину, що він виконує це рішення.

Крім того, визначаючи місце проживання дітей за адресою фактичного проживання матері дітей, а саме у квартирі АДРЕСА_6, апеляційний суд не врахував, що 03 березня 2021 року чоловік ОСОБА_2 продав вказану квартиру та придбав будинок по АДРЕСА_7.

Вказаний будинок розташований на відстані 50 км від міста Дніпро, у якому діти відвідують навчальні заклади.

Також апеляційний суд не врахував тривалість проживання дітей з батьком, а саме те, що діти три роки проживали з батьком і зміна місця проживання дітей не буде в їх інтересах.

Крім того, апеляційний суд необґрунтовано відхилив клопотання про проведення додаткової судово-психологічної експертизи, без проведення якої неможливо по суті розглянути спір.

Підставами касаційного оскарження постанови Дніпровського апеляційного суду від 16 березня 2021 року представник заявника зазначає неправильне застосування судами норм матеріального права та порушення норм процесуального права, а саме, суд апеляційної інстанції в оскаржуваному судовому рішенні застосував норми права без урахування висновків щодо застосування норм права у подібних правовідносинах, викладених у постанові Верховного Суду від 23 грудня 2020 року у справі № 712/11527/17 (провадження № 61-18882св19), від 30 березня 2021 року у справі № 542/1428/18 (провадження № 61-18612св19).

ОСОБА_2 та Управління - служба у справах дітей Новокодацької районної у місті Дніпрі ради не скористалися правом подати відзив на касаційну скаргу, заперечень щодо її вимог і змісту до суду не направили.

Рух касаційної скарги у суді касаційної інстанції

Ухвалою Верховного Суду від 19 травня 2021 року касаційну скаргу залишено без руху та надано строк для усунення недоліків.

У строк, визначений судом, заявник усунув недоліки касаційної скарги.

Ухвалою Верховного Суду від 11 червня 2021 року відкрито касаційне провадження у справі, витребувано матеріали цивільної справи із суду першої інстанції.

Ухвалою Верховного Суду від 22 вересня 2021 року справу призначено до судового розгляду.

Фактичні обставини справи, встановлені судами

ОСОБА_1 та ОСОБА_2 перебували у зареєстрованому шлюбі з 30 січня 2015 року, який розірвано рішенням Ленінського районного суду м. Дніпропетровська від 18 квітня 2018 року.

У шлюбі сторони мають двох малолітніх дітей: ОСОБА_3, ІНФОРМАЦІЯ_1, та ОСОБА_4, ІНФОРМАЦІЯ_2.

Сторони у справі ОСОБА_1 та ОСОБА_2, а також їхні малолітні діти: ОСОБА_3, ІНФОРМАЦІЯ_1, та ОСОБА_4, ІНФОРМАЦІЯ_2, зареєстровані за однією адресою: АДРЕСА_5.

Діти сторін з народження проживають у кімнаті АДРЕСА_2.

Згідно з актами обстеження умов проживання, складеними комісією Управління - служби у справах дітей Новокодацької районної у місті Дніпрі ради 02 лютого 2018 року, 12 лютого 2018 року, 19 лютого 2018 року, проведено обстеження умов проживання за адресою: АДРЕСА_8. Житло розміщене на другому поверсі триповерхового будинку, складається із однієї кімнати, загальною площею 37,0 кв. м, житловою площею 18 кв. м.

У квартирі створені всі належні умови для проживання дітей.

За вказаною адресою фактично проживають ОСОБА_1 та його малолітні діти: ОСОБА_3, ІНФОРМАЦІЯ_1, ОСОБА_4, ІНФОРМАЦІЯ_2. Зі слів батька, мати дітей не проживає із сім'єю починаючи з 29 січня 2018 року.

За інформацією Управління служби у справах дітей Новокодацької районної у місті Дніпрі ради, протягом перебування дітей у дошкільному навчальному закладі питань щодо виховання та виконання батьками своїх обов'язків з боку адміністрації закладу до батьків не виникало.

Висновком органу опіки та піклування Новокодацької районної у м. Дніпрі ради від 13 квітня 2018 року визначено місце проживання дітей: ОСОБА_3, ІНФОРМАЦІЯ_1, ОСОБА_4, ІНФОРМАЦІЯ_2, разом з батьком ОСОБА_1 у кімнаті АДРЕСА_2.

Згідно з актом обстеження умов проживання, складеним комісією Індустріальної районної у місті Дніпрі ради 25 липня 2018 року, ОСОБА_2 фактично проживає без реєстрації за адресою: АДРЕСА_9. Квартира складається із трьох кімнат, розміщена на другому поверсі п'ятиповерхового будинку, має сучасний ремонт, обладнана необхідними меблями, для дітей у ній створені належні умови для проживання. Власником вказаної квартири є чоловік ОСОБА_2 - ОСОБА_8.

Відповідно до висновку судової психологічної експертизи від 27 грудня 2018 року, складеного за результатами проведеного психологічного обстеження, з урахуванням особливостей і рівня вікового психічного розвитку малолітніх дітей: ОСОБА_3, ІНФОРМАЦІЯ_1, та ОСОБА_4, ІНФОРМАЦІЯ_2, виявляється їх несформованість здатності усвідомлювати реальний зміст ситуації, що склалась навколо спору між батьками щодо визначення їхнього місця проживання, встановити, як саме малолітні діти сприймають сім'ю, в якій вони проживають на даний час, неможливо.

06 липня 2019 року ОСОБА_2 уклала шлюб із ОСОБА_8 та змінила прізвище на ОСОБА_2.

Мотивувальна частина

Позиція Верховного Суду.

Частиною другою статті 389 Цивільного процесуального кодексу України (далі - ЦПК України) передбачено, що підставами касаційного оскарження судових рішень, зазначених у пункті 1 частини першої цієї статті, є неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права виключно у таких випадках: 1) якщо суд апеляційної інстанції в оскаржуваному судовому рішенні застосував норму права без урахування висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного у постанові Верховного Суду, крім випадку наявності постанови Верховного Суду про відступлення від такого висновку; 2) якщо скаргник вмотивовано обґрунтував необхідність відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного у постанові Верховного Суду та застосованого судом апеляційної інстанції в оскаржуваному судовому рішенні; 3) якщо відсутній висновок Верховного Суду щодо питання застосування норми права у подібних правовідносинах; 4) якщо судові рішення оскаржується з підстав, передбачених частинами першою, третьою статті 411 цього Кодексу.

Вивчивши матеріали справи, перевіrivши доводи касаційної скарги, Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду вважає, що касаційна скарга не підлягає задоволенню.

Мотиви, з яких виходить Верховний Суд, та застосовані норми права

Відповідно до вимог частин першої і другої статті 400 ЦПК України під час розгляду справи в касаційному порядку суд перевіряє в межах касаційної скарги правильність застосування судом першої або апеляційної інстанції норм матеріального чи процесуального права і не може встановлювати або (та) вважати доведеними обставини, що не були встановлені в рішенні чи відкинуті ним, вирішувати питання про достовірність або недостовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими.

Встановлено й це вбачається з матеріалів справи, що судові рішення апеляційного суду ухвалені з додержанням норм матеріального та процесуального права, а доводи касаційної скарги цих висновків не спростовують.

Згідно з частинами другою, восьмою, дев'ятою статті 7 СК України сімейні відносини можуть бути врегульовані за домовленістю (договором) між їх учасниками. Регулювання сімейних відносин має здійснюватися з максимально можливим урахуванням інтересів дитини, членів сім'ї. Сімейні відносини регулюються на засадах справедливості, добросовісності та розумності, відповідно до моральних засад суспільства.

Відповідно до статті 8 Закону України «Про охорону дитинства» кожна дитина має право на рівень життя, достатній для її фізичного, інтелектуального, морального, культурного, духовного і соціального розвитку. Батьки або особи, які їх замінюють, несуть відповідальність за створення умов, необхідних для всебічного розвитку дитини, відповідно до законів України.

Батько і мати мають рівні права та обов'язки щодо своїх дітей. Предметом основної турботи та основним обов'язком батьків є забезпечення інтересів своєї дитини (частина третя статті 11 Закону України «Про охорону дитинства»).

Згідно зі статтею 12 Закону України «Про охорону дитинства» на кожного з батьків покладається однакова відповідальність за виховання, навчання і розвиток дитини. Батьки або особи, які їх замінюють, мають право і зобов'язані виховувати дитину, піклуватися про її здоров'я, фізичний, духовний і моральний розвиток, навчання, створювати належні умови для розвитку її природних здібностей, поважати гідність дитини, готувати її до самостійного життя та праці.

Виховання дитини має спрямовуватися на розвиток її особистості, поваги до прав, свобод людини і громадянина, мови, національних історичних і культурних цінностей українського та інших народів, підготовку дитини до свідомого життя у суспільстві в дусі взаєморозуміння, миру, милосердя, забезпечення рівноправності всіх членів суспільства, злагоди та дружби між народами, етнічними, національними, релігійними групами.

Відповідно до частини першої статті 18, частини першої статті 27 Конвенції про права дитини від 20 листопада 1989 року, ратифікованої постановою Верховної Ради України від 27 лютого 1991 року № 789-ХІІ (далі - Конвенція про права дитини), держави-учасниці докладають всіх можливих зусиль до того, щоб забезпечити визнання принципу загальної та однакової відповідальності обох батьків за виховання і розвиток дитини. Батьки або у відповідних випадках законні опікуни несуть основну відповідальність за виховання і розвиток дитини. Найкращі інтереси дитини є предметом їх основного піклування. Держави-учасниці визнають право кожної дитини на рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, духовного, морального і соціального розвитку дитини.

У частині першій статті 9 Конвенції про права дитини передбачено, що держави-учасниці забезпечують те, щоб дитина не розлучалася з батьками всупереч їх бажанню, за винятком випадків, коли компетентні органи згідно з судовим рішенням, визначають відповідно до застосовуваного закону і процедур, що таке розлучення необхідне в найкращих інтересах дитини. Таке визначення може бути необхідним у тому чи іншому випадку, наприклад, коли батьки жорстоко поводяться з дитиною або не піклуються про неї, або коли батьки проживають роздільно і необхідно прийняти рішення щодо місця проживання дитини.

Відповідно до частин другої, четвертої статті 29 ЦК України місцем проживання фізичної особи у віці від десяти до чотирнадцяти років є місце проживання її батьків (усиновлювачів) або одного з них, з ким вона проживає, опікуна або місцезнаходження навчального закладу чи закладу охорони здоров'я тощо, в якому вона проживає, якщо інше місце проживання не встановлено за згодою між дитиною та батьками (усиновлювачами, опікуном) або організацією, яка виконує щодо неї функції опікуна.

Згідно зі статтею 141 СК України мати і батько мають рівні права та обов'язки щодо дитини.

Відповідно до частин першої, другої статті 161 СК України, якщо мати та батько, які проживають окремо, не дійшли згоди щодо того, з ким із них буде проживати малолітня дитина, спір між ними може вирішуватися органом опіки та піклування або судом. Під час вирішення спору щодо місця проживання малолітньої дитини беруться до уваги ставлення батьків до виконання своїх батьківських обов'язків, особиста прихильність дитини до кожного з них, вік дитини, стан її здоров'я та інші обставини, що мають істотне значення. Орган опіки та піклування або суд не можуть передати дитину для проживання з тим із батьків, хто не має самостійного доходу, зловживає спиртними напоями або наркотичними засобами, своєю аморальною поведінкою може зашкодити розвитку дитини.

У частині першій статті 3 Конвенції про права дитини визначено, що в усіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини.

У рішенні Європейського суду з прав людини від 11 липня 2017 року у справі «М. С. проти України», заява № 2091/13, суд зауважив, що при визначенні найкращих інтересів дитини у кожній конкретній справі необхідно враховувати два аспекти: по-перше, інтересам дитини найкраще відповідає збереження її зв'язків із сім'єю, крім випадків, коли сім'я є особливо непридатною або неблагополучною; по-друге, у найкращих інтересах дитини є забезпечення її розвитку у безпечному, спокійному та стійкому середовищі, що не є неблагонадійним (§ 76).

У § 54 рішення Європейського суду з прав людини «Хант проти України» від 07 грудня 2006 року, заява № 31111/04, зазначено, що між інтересами дитини та інтересами батьків повинна існувати справедлива рівновага і, дотримуючись такої рівноваги, особлива увага має бути до найважливіших інтересів дитини, які за своєю природою та важливістю мають переважати над інтересами батьків. Зокрема, стаття 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод не надає батькам права вживати заходів, які можуть зашкодити здоров'ю чи розвитку дитини.

Аналіз наведених норм права, практики Європейського суду з прав людини дає підстави для висновку, що рівність прав батьків щодо дитини є похідною від прав та інтересів самої дитини на гармонійний розвиток та належне виховання, й, у першу чергу, повинні бути визначені та враховані інтереси дитини виходячи із об'єктивних обставин спору, а вже тільки потім права батьків.

Міжнародні та національні норми не містять положень, які б наділяли будь-кого з батьків пріоритетним правом на проживання з дитиною.

При визначенні місця проживання дитини судам необхідно крізь призму врахування найкращих інтересів дитини встановлювати та надавати належну правову оцінку всім обставинам справи, які мають значення для правильного вирішення спору.

Отже, при розгляді справ щодо місця проживання дитини суди насамперед мають виходити з інтересів самої дитини, враховуючи при цьому сталі соціальні зв'язки, місце навчання, психологічний стан тощо, а також дотримуватися балансу між інтересами дитини, правами батьків на виховання дитини і обов'язком батьків діяти в її інтересах.

Нормами статті 19 СК України встановлено, що при розгляді спорів щодо участі одного з батьків у вихованні дитини, визначення місця проживання дитини, позбавлення та поновлення батьківських прав, побачення з дитиною матері, батька, які позбавлені батьківських прав, відібрання дитини від особи, яка тримає її у себе, не на підставі закону або рішення суду, управління батьками майном дитини, скасування усиновлення та визнання його недійсним обов'язковою є участь органу опіки та піклування. Орган опіки та піклування подає суду письмовий висновок щодо розв'язання спору на підставі відомостей, одержаних в результаті обстеження умов проживання дитини,

батьків, інших осіб, які бажають проживати з дитиною, брати участь у її вихованні, а також на підставі інших документів, які стосуються справи.

Суд може не погодитися з висновком органу опіки та піклування, якщо він є недостатньо обґрунтованим, суперечить інтересам дитини.

Відповідно до частини четвертої статті 263 ЦПК України при виборі і застосуванні норм права до спірних правовідносин суд враховує висновки щодо застосування відповідних норм права, викладені в постановках Верховного Суду.

У постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 14 лютого 2019 року у справі № 377/128/18 (провадження № 61-44680св18) зазначено, що «тлумачення частини першої статті 161 СК України свідчить, що під час вирішення спору щодо місця проживання малолітньої дитини враховується ставлення батьків до виконання своїх батьківських обов'язків, особиста прихильність дитини до кожного з них, вік дитини, стан її здоров'я та інші обставини, що мають істотне значення. До інших обставин, що мають істотне значення, можна віднести, зокрема: особисті якості батьків; відносини, які існують між кожним з батьків і дитиною (як виконують батьки свої батьківські обов'язки по відношенню до дитини, як враховують її інтереси, чи є взаєморозуміння між кожним з батьків і дитиною); можливість створення дитині умов для виховання і розвитку».

Вказівки, що містяться в постанові суду касаційної інстанції, є обов'язковими для суду першої та апеляційної інстанцій під час нового розгляду справи (частина перша статті 417 ЦПК України).

Установивши, що батько і мати створили належні умови для виховання та розвитку дітей, обоє приділяють увагу, підтримують та люблять малолітніх дітей, однак при проживанні дітей разом з батьком їх особисте спілкування з матір'ю носить нерегулярний характер, тоді як ОСОБА_2 не чинить перешкод у спілкуванні дітей з батьком, виходячи із найкращих інтересів дітей, апеляційний суд, врахувавши вказівки, викладені у постанові Верховного Суду від 26 листопада 2019 року, дійшов правильного висновку про визначення місця проживання малолітніх ОСОБА_4 та ОСОБА_3 разом з матір'ю за адресою її фактичного проживання, оскільки порушення позитивних взаємовідносин дітей з матір'ю можуть мати негативний вплив на подальший розвиток дітей.

При цьому апеляційний суд правильно зазначив, що батько дітей, який безумовно відіграє важливу роль у їх житті, має право та обов'язок піклуватися про здоров'я дітей, стан їх розвитку, незалежно від того, з ким вони будуть проживати.

Визначення місця проживання дітей з одним із батьків не позбавляє іншого батьківських прав та не звільняє його від виконання своїх батьківських обов'язків.

Доводи касаційної скарги про те, що апеляційний суд не врахував висновок органу опіки та піклування Новокодацької у м. Дніпрі ради від 13 квітня 2018 року та наявність рішення Виконавчого комітету Новокодацької районної у місті Дніпрі ради від 25 лютого 2020 року про участь матері у вихованні дітей, є безпідставними, оскільки судові рішення апеляційного суду ґрунтуються на аналізі та оцінці всіх наявних у справі доказів у їх сукупності.

Посилання у касаційній скарзі на те, що квартира, у якій судом визначено місце проживання дітей, не належить чоловіку ОСОБА_2, не є підставою для скасування судового рішення, оскільки апеляційний суд визначив місце проживання дітей разом із матір'ю за місцем її фактичного проживання.

Доводи касаційної скарги про незаконну відмову суду у призначенні додаткової судової психологічної експертизи є безпідставними, оскільки, звертаючись до апеляційного суду із відповідним клопотанням, ОСОБА_1 не обґрунтував необхідність призначення вказаної експертизи.

Посилання як на підставу касаційного оскарження на застосування норм права без урахування висновків у подібних правовідносинах, викладених у постановках Верховного Суду від 23 грудня 2020 року у справі № 712/11527/17 (провадження № 61-18882св19), від 30 березня 2021 року у справі № 542/1428/18 (провадження № 61-18612св19), не заслуговують на увагу, оскільки у справі, яка переглядається, та у справах, на які посиляється заявник, встановлені різні фактичні обставини.

Порушень норм процесуального права, що призвели до неправильного вирішення справи, а також обставин, які є обов'язковими підставами для скасування судового рішення, касаційний суд не встановив.

Висновки за результатами розгляду касаційної скарги

Відповідно до частини першої статті 410 ЦПК України суд касаційної інстанції залишає касаційну скаргу без задоволення, а судові рішення - без змін, якщо визнає, що рішення ухвалено з додержанням норм матеріального і процесуального права.

Враховуючи наведене, колегія суддів вважає за необхідне залишити касаційну скаргу без задоволення, а постанову апеляційного суду - без змін.

Оскільки касаційна скарга залишається без задоволення, то відповідно до частини тринадцятої статті 141 ЦПК України в такому разі розподіл судових витрат не проводиться.

Керуючись статтями 400, 410, 416 ЦПК України, Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду

ПОСТАНОВИВ:

Касаційну скаргу ОСОБА_1, подану адвокатом Деміновим Олегом Ігоровичем, залишити без задоволення.

Постанову Дніпровського апеляційного суду від 16 березня 2021 року залишити без змін.

Постанова суду касаційної інстанції набирає законної сили з моменту її прийняття, є остаточною і оскарженню не підлягає.

Головуючий Д. Д. Луспенник Судді: Б. І. Гулько Г. В. Коломієць Р. А. Лідовець Ю. В. Черняк